

वृक्षारोपण कार्यक्रमांतर्गत प्रत्येक बैठकीमध्ये
वृक्ष लागवड, त्यांचे संगोपन व संवर्धन हा
विषय ठेवणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.८६/पंरा-६.

बांधकाम भवन, इमारत क्र-२५, मझबान पथ फोर्ट, मुंबई-४००००१

दिनांक: २९ नोव्हेंबर २०१७

वाचा :-

- १) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्रमांक-साववि-२०१६ / प्र.क्र.१३१ / फ-११
दि.३१.०३.२०१६.
- २) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्रमांक- साववि-२०१६ / प्र.क्र.८०/ फ-११,
दि.१०.१०.२०१६.
- ३) शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग क्रमांक-साववि-२०१६/प्र.क्र.१६६ / फ-११ ,
दि.०४.०१.२०१७.

प्रस्तावना :-

हवामान आणि ऋतूबदल, वाढते तापमान, दुष्काळ आणि पाण्याचे दुर्भिक्ष या नैसर्गिक आपत्तींची दाहकता आणि तीव्रता कमी करण्यासाठी हरित महाराष्ट्र ही संकल्पना राबविण्याचा महत्वपूर्ण निर्णय शासनाने घेतला आहे. या कार्यक्रमांतर्गत सन २०१७ ते २०१९ या कालावधीत ५० कोटी वृक्ष लागवडीचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले असून, सन २०१७मध्ये ४ कोटी वृक्षारोपण कार्यक्रमाची अंमलबजावणी झाली आहे. त्याशिवाय सन २०१६मध्ये दि.१ जुलै, २०१६ या एकाच दिवशी २ कोटी वृक्ष लागवडीचा आगळा वेगळा व महत्वाकांक्षी कार्यक्रम कार्यान्वित करण्यात आला.

२. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, दि.१० ऑक्टोबर, २०१६ अन्वये या कार्यक्रमाचे नियोजन आणि अंमलबजावणी संदर्भात सविस्तर सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. त्यास अनुसरून या विभागाच्या शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.२११/पं.रा-९, दि.२५/४/२०१७ अन्वये सन २०१७ ते २०१९ या कालावधीत दरवर्षी वृक्ष लागवडीच्या कार्यक्रमाबाबतचे नियोजन आराखडा व कृती कार्यक्रम राबविण्याबाबत सविस्तर सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. वृक्ष लागवडीचे उद्दिष्ट पूर्णपणे साध्य व्हावे आणि त्याचबरोबर आतापर्यंत लागवड केलेल्या झाडांचे संरक्षण, देखभाल आणि संगोपन उत्तमरितीने होणे हे अत्यंत गरजेचे आहे. त्यानुसार या परिपत्रकाद्वारे पुढीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत.

शासन परिपत्रक :-

१. ग्रामविकास विभागांतर्गत क्षेत्रीय स्तरावरील ग्रामपंचायत, तालुका, जिल्हा आणि राज्यस्तरीय बैठकांमध्ये वृक्ष लागवड आणि संगोपन या संदर्भातील विषय प्रत्येक बैठकांच्या वेळी विषयसूचीमध्ये स्थायी विषय म्हणून अंतर्भूत करण्यात यावा.

२. अशा बैठकांमध्ये वृक्ष लागवडीचा आढावा, या पूर्वी लावलेल्या झाडांचे जिवंत राहण्याचे प्रमाण, मृत झाडांच्या जागी नवीन झाडांची लागवड, पुढील वर्षामध्ये वृक्ष लागवडीच्या उद्दिष्टाप्रमाणे

वृक्षारोपणासाठी स्थळ निश्चिती, रोपांची उपलब्धता, आवश्यक त्या तांत्रिक परिमाणाप्रमाणे विहित कालावधीमध्ये पिट्स (खड्डे) तयार करणे, निधीची उपलब्धता इत्यादी संदर्भात पूर्व तयारीबाबत आढावा घेण्यात यावा.

३. अशा बैठकांमध्ये वृक्ष लागवड कार्यक्रमासंदर्भात झालेल्या निर्णयांची नोंद बैठकीच्या इतिवृत्तामध्ये करण्यात यावी. तसेच इतिवृत्तामध्ये नमूद केलेल्या निर्णयासंदर्भात झालेल्या अंमलबजावणीबाबत आणि येणा-या अडचणी संदर्भात पुढील बैठकीमध्ये चर्चा होऊन क्षेत्रीय अधिका-यांना येणा-या समस्या आणि अडचणी सोडविण्यासाठी उपाययोजना करण्यात याव्यात.

४. ग्रामपंचायत, तालुका, जिल्हा आणि राज्यस्तरावरील जे अधिकारी क्षेत्रीय कामांना भेटी देतील, त्यावेळी त्या त्या स्तरावरील वृक्ष लागवडीच्या स्थळांना आवर्जून भेटी देण्याचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात यावा. अशा क्षेत्रीय भेटीच्या वेळी संबंधित कार्यालय / स्तरावर लावलेल्या झाडांचे संरक्षण योग्यरितीने होते किंवा नाही, मृत झाडांच्या बदल्यात नवीन झाडे लावली गेली किंवा नाही, पाण्याची व्यवस्था आणि संरक्षणासाठी मनुष्यबळ इत्यादी बाबींची वरिष्ठ अधिका-यांनी पाहणी करावी. त्याचप्रमाणे येणा-या अडचणी सोडविण्याबाबत उपाययोजना कराव्यात.

५. तसेच प्रस्तावित वृक्ष लागवडीसाठी निवडलेली स्थळे, आवश्यक त्या परिमाणाचे पिट्स (खड्डे) विहित वेळेत तयार करणे आणि अशा स्थळांवर लावण्यात येणा-या झाडांसाठी पाण्याची आणि संरक्षण व्यवस्था, वृक्ष लागवडीसाठी निधीची व्यवस्था, याबाबत देखील पाहणी करून क्षेत्रीय अधिका-यांना आवश्यक ते मार्गदर्शन करावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून, त्याचा संगणक संकेतांक २०१७११२९१७३२४४९२२० असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नीला रानडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत:-

१. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ, मुंबई
२. सर्व सन्माननीय विधानपरिषद/विधानसभा सदस्य व संसद सदस्य महाराष्ट्र राज्य

३. मा. राज्यपाल महोदय यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
४. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२
५. सर्व मा. मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई -३२
६. मा. मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक
७. प्रधान सचिव, महसूल व वन विभाग (मदत व पुनर्वसन), मंत्रालय, मुंबई -३२.
८. विभागीय आयुक्त (सर्व विभाग)
९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१०. राज्य प्रकल्प संचालक, राज्य प्रकल्प व्यवस्थापक कक्ष (राष्ट्रीय ग्राम स्वराज अभियान), ए-९, शिवसागर अपार्टमेंट, मोदीबाग, गणेशखिंड रोड, शिवाजीनगर, पुणे - ४११०१६.
११. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचलनालय, मुंबई
१२. माहिती व तंत्रज्ञान कक्ष, ग्रामविकास विभाग, मर्झबान पथ, फोर्ट, मुंबई
१३. निवड नस्ती, कार्यासन पंरा-६